

Tarkövi Gáborral Szilas Zoltán beszélget....

Részlet a szerző 2009-ben megjelenő interjú-kötetéből

Mindennapi életük része volt a muzsika

Szerinte amióta Csolnokon svábok élnek, azóta zenekarok is működnek. Következtetése nagyon is ésszerű: amikor ősei elindultak a mai Magyarországra, hogy itt telepedjenek le, hozták magukkal a hangszereiket. Miért is mondtak volna le saját népzenejükről, amikor hazát otthonra cseréltek? Éppen ezért nem érdemes korábbinál korábbi évszámokat kimondani, hiszen a svábok az idők kezdetétől együtt élnek a zenéjükkel. Tarkövi Gábor a Berlini Filharmonikusok szólistája. Nemrég egy ismert hazai hangszeres azt találta mondani a televízióban, hogy Magyarország két ismert trombitással büszkélkedhet, akik Nyugat-Európában közkedveltek, az egyik Tarkövi Gábor.

– Csolnoki öregapámnak rengeteg kottája volt, amelyek egy részét kivittem magammal Berlinbe. Amikor édesanyámat meglátogatod, biztos megmutatja a három láda kottát, amit a mai napig őriz. Akad közöttük 1907-ben írt is. Kézzel összevarrott füzeteket is látsz majd, amelyet lapokból állítottak össze.

– *Nagyapád volt a Szepi bácsi?*

– Öregapámat Jánosnak hívták, de Johannak született. Eredeti családneve Quintz volt, és természetesen Hanzinak szólították. Szepi bácsi a fivére volt, és Dorogon lakott. Öten voltak testvérek: Rozi, Lenci, Stefl, Szepi és a nagyapám. Az utóbbi az előző évszázad negyvenes éveitől vezette a falu fúvószenekarát 1971-ig, amikor is megváltak tőle, mert nem volt zenei végzettsége. Mintegy vigaszdíjként felajánlották neki, hogy kottákat írhat. Kevéske pénzt is kapott volna ezért, de azt felelte, hogy inkább nem csinál semmit a fúvószenekar körül. A 70-es évek közepéig ő szervezte a temetési „partikat”: azt a zenekart, amely a temetési zenét szolgáltatotta. Megjegyzem, hogy ő annak idején sokkal színvonalasabban koordinálta az ezzel kapcsolatos teendőket, mint ahogy napjainkban történik. Nagyapám két fia közül István volt az édesapám, aki kiváló kispártit vezetett. Általában négyen, néha hatan játszottak a lagzikban és más alkalmakor. Családunkban többen zenéltek, de a nagyapám eltávolítása után egyikük sem volt hajlandó a csolnoki fúvószenekarban muzsikálni.

– *Ki vette át a karmesteri pálcát nagyapádtól?*

– Fódi János, akinek volt zenei végzettsége. Őt dicséri, hogy munkássága idején a kiváló zeneiskola mellett három fúvószenekar működött Csolnokon: az Úttörő-, az Ifjúsági-, és a Bányász Fúvószenekar.

– *Mondják, hogy a falu mindegyik házában élt zenész.*

– Nagyon sok családban muzsikáltak, erre még visszatérek később. Amikor Fódi János a 80-as évek elején úgy érezte, hogy szívesen megosztaná csolnoki kötelességeit egy fiatalabb – végzettséggel rendelkező – kollégával, a helybéliek szeretnék volna, hogy a bátyámat bízzák meg a feladattal. Ez szerencsés megoldásnak bizonyult volna azért is, mert mintegy elégtételként értelmezhető volna családunk a megbízást. Másfelől a bátyám irányításával bizonyosan eredményesen működött volna a fúvószenekar. Nem Fódi János volt az oka, hogy más döntés született. A bátyám ezután disszidált, Németországban él, ahol zenetanár és karmester. Ami a jelent illeti, szomorú vagyok, mert csupán a nyomait vélem fölfedezni mindannak, amit Csolnok zenei tradíciójaként emlegetünk.

– *Beszélgj erről részletesebben, hogy a kívülálló is értse.*

– A fúvós muzsikának összetartó ereje volt, ami nem merült ki néhány bál rendezésében. Ezt a kohéziós hatást nem érzem manapság, amikor hazajövök a falumba. Mezei Zoltán, a jelenlegi karmester – a sors iróniája, hogy nincs zenei végzettsége – rokonszenves fiú. Nem gondolom, hogy ő tehet arról például, hogy nem mindegyik hangszer felel meg a minőségi elvárásoknak. Legtöbbjét én is ismerem látásból, és ez azt jelenti, legalább huszonöt évesek. A magam módján rendszeresen támogatom a zenekart. Ugyanakkor az a benyomásom, hogy a muzsika már nem olyan fontos a falunak, nem erősíti az összetartozás élményét, erejét. Valahányszor a földijeimmel beszélgetek, mindig elmondom, hogy járassák zeneiskolába a gyerekeket. Legyen utánpótlás! Sajnos, valamiféle „üresjáratban” telt öt-tíz év, ami most érezteti a hatását. Túlságosan sokáig nem volt követendő példa a legfiatalabbak előtt. Nem látták az előttük járó generációk sikereit, nem érzékelték, milyen az, amikor nagyon megy a zenélés... A lelkesítő, előrelendítő élmény hiányzik a legifjabbakból! Nem voltak, nincsenek olyan benyomásaik, amelyek arra serkentnék őket, hogy kitartó szorgalommal tanuljanak zenét. Valaki kellene, aki megteremti azt a húzóerőt, ami száz-százötven évig megvolt.

– *Nem vagy derűlátó.*

– Mert úgy tűnik, hogy nem lesz többé olyan gazdag és sikeres zenei élet Csolnokon, mint amilyen a nagyapám és Földi János vezetése alatt volt, a nyolcvanas évek végéig bezárólag. A hatvanas években még öt-hat vendéglőben szólt a zene a hétvégeken! Emellett esküvőkön és temetéseken is rendszeresen játszottak. A Tarkövi-Quintz zenekar muzsikált a Strass kocsmában, a mai Kisvendéglőben, nagyapám vezetésével. Aki emellett zenét is tanított. Örök egy képet róla, amely akkor készült, amikor éppen szolfézst oktat 1960-ban.

– *Vajon milyen pedagógus lehetett?*

– Egyszerűen és érthetően tanított. Egy alkalommal apám oktatta a bátyámat, aki pontatlanul fújta a nyújtott ritmust. Apám azt tanácsolta, hogy menjen hátra nagypapánkhoz – akivel egy házban laktunk –, és kérje a segítségét. Öregapám térdére ültette a bátyámat, és annyit mondott neki, hogy „amikor másodszor fölemelem a lábam, akkor adsz egy hangot, és amikor visszaengedem, akkor is: taaa-ta-taaa-ta...” Bátyám egykettőre ráérezett a nyolcadok és ezen keresztül a nyújtott ritmus lüktetésére. Nyilvánvaló, hogy öregapámat is ezzel a pofonegyszerű módszerrel tanította valaki, úgy száz évvel ezelőtt. Jómagam ugyanezt megtettem a kisebbik fiammal a minap, mert azt akartam, hogy érezze a lüktetést! Ne csak azt jegyezze meg, hogy „taaa-ta”, hanem a combom mozgása okozta lüktetés is beleivódjék. Mert a muzsikának lüktetnie kell!

– *Amikor néhai, legendás muzsikusokról beszél valaki, mindig szóba kerül az elődök meglepő képzettsége. Azért meglepő, mert nem magától értetődő, hogy egy fizikai munkás, történetesen bányász ismerje a kottát, több hangszeren jól játsszon, mi több, kapásból hangszereljen.*

– Azt gondolom, hogy ha valakinek valami a vérében van, az előbb-utóbb megmutatkozik. Nagyapám bányász létére meghangszerelte fúvószenekarra Wagner Lohengrin nyitányát, apám pedig '68-ban előadta Haydn Esz-Dúr Trombitaversenyét fúvószenekari kísérettel. Mindkét teljesítmény egy „amatőr” számára olyan, mint a sportolónak az olimpiai arany. Nagyapám tanulmányozta a kották felépítését, sok-sok zenét hallgatott a rádióban, Főként az egyik rövidhullámú adón kéthetenként, szombaton sugárzott Gruss und Kuss című műsort. Szorgalmasan kottázta az elhangzó polkákat. Szerencsére minden polkának vagy egy első része, amit aztán ismételnék. Az ismétlés ideje alatt öregapám elkészült az első résszel, így nekiláthatott a másodiknak, ami ugyancsak kétszer hangzott el. Végül is nem volt nehéz dolga, persze megfelelő felkészültség nélkül nem tudott volna kottát írni, és kétségtelenül gyorsnak kellett lennie. A második szólamot már saját kútfőből, a megérzéseire hagyatkozva írta. Egy polka szerkezete nem bonyolult, tehát nem sok időt kellett szentelnie az akkordok leírására sem. Hozzáteszem, ha engem ilyen feladattal bízának meg, biztosan kudarcot vallanék. Tízéves koromban próbálkoztam Beatles-dalok leírásával, de akkor már volt magnó,

vissza lehetett pörgetni a számokat! Nekem már nem kellett kották írásával töltenem az időt. Kortársaim és én sem lettünk volna hajlandók erre, hiszen bennünket már sokféle inger csábított, számtalan más „elfoglaltságunk” akadt. Ezzel szemben a nagyapám korosztályának szinte semmi más nem adatott. Neki és zenét szerető barátainak a kottaírás, a muzsikálás volt a játéuk, a hobbijuk, legkedveltebb elfoglaltságuk. A zene a mindennapi életük része volt. Pontosan emlékszem televíziót néző nagyapám átszellemült arcára: Ferencsik János vezényelte Beethoven Kilencedik szimfóniáját, amikor elismerően megjegyezte, hogy „kívülről dirigál! Hogy tudja ezt mind megjegyezni?” Pontosan tudta, milyen nehéz fejben rögzíteni egy művet, még inkább egy másfél órás darabot. Ferencsik és a hozzá hasonló felkészültségű karnagyok lenyűgözték nagyapámat. Aki egyébként nagyon tehetséges zenész volt, és ha tanulhatott volna, kiváló muzsikus vagy karmester vált volna belőle. De hát abban az időben egy falusi fiatal nem művészetet tanult, hanem munkát vállalt, hogy pénzt kereshessen. Nagyapám édesapja is játszott hangszeren, de nem volt kiugróan tehetséges, ahogy a testvérei között sem akadt hasonló képességű muzsikus. Egyedül a nagyapámról gondolom, hogy nagy zenész lehetett volna, és apámról aki, véleményem szerint egy budapesti „nagy” zenekartól mehetett volna nyugdíjba, ha nagyanyám engedte volna zenét tanulni. Akkoriban ugyanis ez elképzelhetetlen volt falun. Ugyanakkor nem túlzok, amikor azt mondom, hogy számukra a muzsika élet-elixír volt.

– *Említetted, hogy nagyapád szolfézst oktatott. Hat-nyolc gyerekért nem szerveznek, nem működtetnek egy tanfolyamot sem, nemhogy iskolát. Ráadásul Csolnok egy kis falu volt.*

– Nem is néhány gyerek ült előtte, hanem körülbelül ötven! Mindenkinek kellett tapsolni és énekelni. Nem a Kodály-módszer szerint tanított a nagyapám – nem szolmizáltak –, viszont négy keresztig, négy bé-ig kellett tudni a hangnemeket. Amikor eljött a hangszerosztás ideje, öregapám döntötte el, hogy ki, milyen hangszeret kap. Visszabeszélni nem lehetett, és a szülők sem vétőzhettek. Körben ültek a gyerekek, és ő sorban rájuk mutatott: te szárnykürtös leszel, te is, te klarinétos, te trombitás. Göndör Józsefből így lett harmonikás, bár szárnykürtös szeretett volna lenni. Elképesztően jó harmonikássá nőtte ki magát, mégis élete végéig neheztelt nagyapámra. Egyébként apámmal zenélt hosszú éveken keresztül.

– *Mi szerint döntött a nagyapád a hangszeres kiosztásakor?*

– A gyerekek többsége szárnykürtről álmodott, mert ez a hangszer játssza a melódiát a rézfúvós együttesekben; az első dallam az első szárnykürtöse. Öregapám azt figyelte, hogy ki énekel a legtisztábban, hiszen az ő füle a legjobb. Ez a módszer viszonylag egyszerű, de biztonságos. A nagyapám vezette zenekar nagyon jó volt – ezt a mai tudásom birtokában is állítom.

– *Gondolom, te is játszottál a csolnoki fúvószenekarban.*

– Kilenc éves koromban, 1978-ban kezdtem muzsikálni a fúvósokkal, néhány hónap múlva én is utazhattam a zánkai úttörőtáborba induló csoporttal. Arra emlékszem, hogy erős elkötelezettséget éreztem, ezt sugallta a nálam idősebb zenészek magatartása is; példát mutattak nekünk, kicsiknek! Komoly tradíciók szerint tanultuk és adtuk elő a különböző zenés darabokat. Apám mindig hangsúlyozta, mit hogyan kell játszani. Tudni kellett, hogy milyen a polka felütése. Gyakran elmondta, hogy a polka nem lehet egyenletes, mert táncolnak rá! Csak a magyarok játsszák egyenletesen... Jól emlékszem, milyen finom kiszólással jellemezték a környék zenészeit. Természetesen messze nem sértő szándékkal elevenítem fel a régi beidegződéseket: ha valakire azt mondták, hogy „dorogi” zenész, az azt is jelentette, hogy nem sváb. Ezzel szemben a sváb hangszeresre akkor sem mondták, hogy „dorogi”, ha történetesen ott lakott. „Ja, ja, ő jó zenész” – így minősítették, ha németajkú volt az illető. Ez a megítélés – ismétlem, sértő szándék nélkül – azt jelentette, hogy polkát csakis a svábok tudnak jól előadni. A csolnoki muzsikálás sajátos zenei ízét ma is érzem. Bartók népzenei gyűjtését hallgatva hasonló benyomásokra tehet szert a figyelmes ember: az akárcsak két kilométerrel arrébb lakó másként éneklő, játssza ugyanazt a dalt. Kicsit más a

zenei ritmus, kicsit más a kifejezés... Mogyorósbánya, Tát, Dorog, Sárísáp esetében is megfigyelhető ugyanez a különbség a zenei előadásokban. A sárísápi tótoknak elképesztően jó technikával megáldott zenészek voltak. Vezetőjük, Malárik János hihetetlenül technikás trombitás volt! Miután neki és édesapámnak is volt saját együttese, egy ideig a dolgok rendje szerint rivalizáltak, azután jó barátok lettek, olykor együtt játszottak. Abban a szerencsében volt részem, hogy tizenhárom-tizennégy éves koromban én is muzsikáltam édesapám zenekarával lagziban, az annavölgyi Ezresben. Később pedig egy „tsz” bálon, Máriahalmon. Ez utóbbi rendezvényre eljött Malárik János is – és játszott velünk! Így én is elmondhatom, hogy muzsikáltam vele. Miután a bátyám átvette édesapám zenekarának vezetését, gyakran jártunk Sárísápra.

– *Az imént furcsálltam, hogy zeneileg meglepően magasan képzett hangszeresek voltak a bányászok között is szép számmal. Te elmondtad, hogy édesapád, nagyapád és a többiek igenis maguktól, ha úgy tetszik önerőből lettek kiművelt zenészek.*

– Ebben a következetes önművelésben benne van az is, hogy abban az időben az élőzene művelése és élvezete mellett nem volt más szórakozási lehetőség a falunkban. Mi mást tehettek volna? Multság alatt kerülhettek közelebb egymáshoz a fiatalok, csakis ott tudtak együtt szórakozni. Éppen ezért a zenésznek rangja volt, a jó muzsikust szerették, felnéztek rá. Minden hétvégén volt lakodalom helyben vagy a környező falvak egyikében, ahol ugyancsak szükség volt muzsikusokra. Ilyenformán azért is volt sok hangszeres az ötvenes-hatvanas években, mert sokra volt szükség! Nem volt mozi és televízió sem. Édesanyámék 1962-ben vettek televíziót, a nagyapámék 1975-ben... Semmi kétség, hogy a muzsika volt az egyetlen szórakozási lehetőség, ennek tradíciója teljesítette ki az emberek életét. A vajúrnak jól esett az együtt-zenélés a mindennapi földalatti munka után. Az „együtt” szónak óriási jelentősége volt! Nagymamám is elment hetente kétszer, háromszor ismerős asszonyok körébe tollat fosztani vagy egyszerűen csak traccsolni. Nagyapám pedig zenekari próbára járt, muzsikált a társaival egy-két órát, közben ittak néhány fröccsöt a magukkal vitt demizsonból.

Megbeszélték a dolgaikat, ittak még néhány fröccsöt és hazamentek. A közösségnek, a valahová tartozásnak előremozdító ereje volt. Ami pedig a muzsikusok önképzését illeti: valóban mindannyian autodidakták voltak. Nem jártak, mert nem járhattak konzervatóriumba. Apámnak ugyan mondta egy soroksári zenész, hogy „gyere tanulni!”, de nagyanyám nem engedte, pedig nagyszerű profi trombitás lett volna belőle. Ettől függetlenül igaz, hogy a legtöbb zseni önképzéssel, kitartó szorgalommal érte el azt, amit elért. Volt néhány nagyon tehetséges zenész Csolnokon. Mostanában, amikor a fiatalokat hallgatom, gyakran érzem egyik-másik játékán, hogy a felmenői között kellett lennie legalább egy kiugró tehetségnek. A Kenzler, a Priegl, a Rietting famíliákból sok tehetséges hangszeres került ki az idők során, és a fiatalabbak mindegyike tanult zenét. A Moncz családban is felnőttek tehetséges muzsikusok. Édesanyám családjában is nagyszerű hangszeresek játszottak, akitől örökölhettünk a muzikalitást a bátyámmal. Anyám édesapja, Húsvéti József – született Josef Hilbert – gyönyörűen énekelt! Két bátyjával hosszú éveken keresztül hármásban szolgáltatták Csolnokon a temetkezési ceremónia énekeit. Rajtuk kívül Húsvéti Franzl bácsi – anyai nagyapám egyik bátyja – ventil pozanjával éveken keresztül apám zenekarának biztos tagja tagja volt hosszú esztendőkön keresztül. Tény, hogy édesapám és az előtte járó generációk az idősebbektől tanultak kottát olvasni. Mit tudtak megmutatni nekik a tanítómesterek? „Látod, fiam, ez itt a gé...” Bár a kottaolvasás nem szükséges ahhoz, hogy valaki jó zenész legyen, és fordítva; attól, hogy valaki kottát olvas, még nem lesz feltétlenül kiváló muzsikus. Zseniális romazenészek jutnak eszembe...

– *Nekem is!*

– Megtanulták a kottairást, a kvint-kört, a többi pedig jött magától. Pontosan emlékszem, hogy mit tanultam édesapámtól. Tercelni eleve tudni kellett, mégpedig kapásból! A terc-szólam leírására szinte soha, senki nem pazarolt időt. A főszólam adott volt, édesapám pedig

magától értetődően odaszólt: „játszd a tercet”. Ennél kicsit nehezebb volt kapásból megszólaltatni a harmadik szólámat, de voltak köztünk, akiknek ez sem okozott nehézséget. Apám egy Boney M album összes slágerét leírta, mondván, játszunk divatos slágereket is a lagzikban, bálokon. ABBA- szerzeményeket is felvettünk a repertoárba, annyira igyekeztünk. Előfordult, hogy édesapámnak nem volt ideje kidolgozni az első és második szólámat, ettől függetlenül kiosztotta a feladatokat, „te játszod a második szólámat, te pedig énekelsz...” Hasonló módszerrel voltak papírra vetve a csárdás-egyvelegek is. Elegendő volt a dalok elejét lekottázni, a többi jött magától. Éjfél után rendszerint fejből játszottuk a nótákat. Nem nevezem meg azt a muzsikust, aki bár rangidős volt köztünk, a bálokon legfőljebb éjjel egy óráig bírta. Addigra annyit ivott, hogy már nem látta a hangjegyeket. A kották kikeresése az én feladatom volt, amely teendő alól éjfél után rendre fölmentett a pityókás kolléga. Egyszerűen bemondta a számok címeit, és fejből játszottunk hajnalig. Mindenkinek mindent fejből kellett tudni. Félszavakból értettük egymást, és másodpercek alatt felosztottuk a feladatokat. Erre is csak kezdetben, tíz-tizenöt alkalommal volt szükség, aztán már rutinból ment minden. Akkortájt a győri konzervatóriumban tanultam, majd Geiger György tanítványa lettem a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskolán.

— *Hosszabb ideje Németországban élsz, a Berlini Filharmonikusok szólistája vagy. Biztosan előfordult már, hogy egyre gyarapodó zenei tapasztalataidat összemérted a gyerekkori, csolnoki élményeiddel.*

– Viszonylag sokat tartózkodom Ausztriában is, ahol egy rézfúvós együttesben az Austrian Brass Connectionben játszom a salzburgi trombita professzorral, Hans Gansch-csal, aki jó barátom. Kiderült, hogy az ő otthonról hozott tradíciói nagyon is hasonlatosak a csolnoki élményeimhez! Barátom édesapja sem iskolában tanulta a zenét. Ő is karmester volt, folyton a rádió mellett ült és olyan szorgalmasan kottázta a polkákat, ahogy anno az öregapám. Legfőljebb annyi különbség volt kettőjük lehetőségei között, hogy Ausztriában nem zavarták a rövidhullámú rádióadást... Ott jól foghatók voltak a cseh adók is. Barátom apja is tudta a polka első részét hallgatva, hogy mi lesz a második rész. Ugyancsak kottázás közben ismerkedett a zene struktúrájával, és utóbb saját polkákat is írt. Azt már én teszem hozzá, hogy minden zenei műnek van logikája. Az értékes darabok hallgatása közben is tudja a muzsikus, hogy mi fog következni, de ebben az esetben mindig van egy nyitva hagyott kiskapu is... Mozart első, négyéves korában írt kompozíciója ilyen tökéletes mű. Mindezt nem azért mondtam el, mert a csolnoki zenészeket Mozarthoz akarom hasonlítani. Az viszont meggyőződésem, hogy volt bennük valami, ami képessé tette őket arra, hogy a zene eszközeivel ösztönösen kifejezzék, amit éreznek, amit el akarnak „mondani”. Édesapám számtalanszor kijelentette, hogy aki egy polkát tisztességgel el tud játszani, annak más zenei környezetben sem lehetnek problémái. Magam is azt tartom, hogy aki jól játssza a polkát, más művet is képes kiváló stílusban előadni. Tehát a sok-sok próbának és a darabok leírása közben szerzett ismereteiknek köszönhetően igenis kiváló muzsikussá válhattak a bányászok - bár nem arra születtek, hogy műszak után meghangszereljék Wagner Lohengrin nyitányát. Említettem, hogy nagyapám volt a legjobb a felmenőim között. Azt a vonalat a bátyám vitte tovább, ő is kapásból leír egy polkát, kiválóan hangszerel és komponál is. Én hangszeres előadó lettem. Nagyon sokat köszönhetek nagyapámnak és apámnak is. Ezt nem illendőségből mondom. Kétségtelen, hogy rengeteget örököltem tőlük mindabból, ami a szorgalmuk nyomán összesűrűsödött bennük.

— *Játszottál országos sváb-bálokon is?*

– Igen, előbb a csolnokiakkal, később a soroksári Stark György zenekarával. Nagyon élveztem! Stark Gyurinak volt egy remek harmonikása: Orosz Zoli. Élmény volt hallgatni! Alkalmanként beállt közénk a Magyar Rádió Szimfonikus Zenekarának trombitása, Szekeres Béla, akitől szintén lehetett tanulni.

- További sikereket kívánok neked Európában és a tengerentúlon. Még inkább kívánom, hogy idehaza is megismerjenek, mert igaza volt Bergendy Istvánnak, aki egy televíziós műsorban azt találta mondani, hogy két kiváló trombitásunk népszerű külföldön...

Szilas Zoltán

(Részlet a szerző ebben az évben megjelenő interjú- kötetéből)